

Νίκος Πουτσιακάς, Κωνσταντίνος Παναγιούλης, Σοφία Δένη, Παρέμβαση για την αντιμετώπιση των σχολικών διαρροών και τη στήριξη της σχολικής επιτυχίας στο νομό Λάρισας

Είχα σχεδιάσει μια εισήγηση, αλλά όταν κάνουμε την εισήγησή μας αργά, έχουμε την πολυτέλεια να την επανασχεδιάζουμε με βάση τα όσα ειπώθηκαν. Θα μου επιτρέψετε, λοιπόν, να κάνω -όπως ίσως και την προηγούμενη φορά- με κάποιον ανορθόδοξο τρόπο την εισήγησή μου.

Θα ξεκινήσω, μιλώντας για κάποιους όρους. Αυτές τις ημέρες ακούστηκε πολύ το θέμα της ολιστικής προσέγγισης. Εμείς προσπαθούμε να την ακολουθήσουμε, αλλά οφείλουμε να εντοπίσουμε κάποια πράγματα. Την ολιστική προσέγγιση την αντιλαμβανόμαστε όπως την εισήγαγε ο Marcel Moss, ο ανθρωπολόγος, όταν μίλησε για την τομή, για το ολικό κοινωνικό φαινόμενο. Συνειδητοποιούμε, όμως, ότι συχνά χρησιμοποιείται, αλλά πολλοί είναι εγκλωβισμένοι σε μία αντίφαση. Συχνά εμείς οι ίδιοι οι οποίοι διακηρύσσουμε ότι υιοθετούμε την ολιστική προσέγγιση, ταυτόχρονα περιχαρακώνουμε και κατηγοριοποιούμε άτομα σαν να μην ζούσαν με διπλανούς τους, σαν να μην είχαν ανταλλαγές υλικές ή συμβολικές, ιδιαίτερα όταν αναφερόμαστε σε πληθυσμούς που τυχάνει να ασκούν επαγγέλματα τα οποία τους φέρνουν σε συχνή επαφή με άλλους, όπως π.χ. το εμπόριο, το οποίο -τουλάχιστον στην περιοχή μας- είναι η κύρια δραστηριότητα για τους πληθυσμούς στους οποίους αναφερόμαστε. Πώς μια προσέγγιση μπορεί να είναι ολιστική, όταν απομονώνει άτομα που συμμετέχουν στο όλο ή στο άμεσο ή το έμμεσο όλο; Αν το κάνουμε αυτό, μάλλον θα βρεθούμε σε αδυναμία.

Γι' αυτό εμείς τουλάχιστον επιλέξαμε να προσεγγίσουμε το θέμα με κάποιους άλλους όρους, κάνοντας την έννοια του ατόμου κεντρική έννοια, το άτομο ως *structure structureé structurant*, δηλαδή, "δομή, δομημένη που μπορεί να δομηθεί" (δύσκολα μεταφράζεται στα ελληνικά). Αυτό θέσαμε ως κεντρικό σημείο και πήραμε αυτά που χαρακτηρίζουν τα άτομα της ομάδας

στόχου: ανέχεια, άσχημες συνθήκες, αντικειμενικές συνθήκες που οδηγούν στον αποκλεισμό, υποεκπαίδευση. Αυτά ήταν και τίποτε άλλο, καμιά κατηγορία ανθρώπων. Ήταν οι συνθήκες που προσδιόριζαν την κατάσταση. Σαφώς και δεν αγνοείται η ιδιαιτερότητα, αλλά ελλαμβάνεται όπως η ιδιαιτερότητα του καθενός. Γιατί έχουμε την αίσθηση ότι μόνο αυτή υπάρχει, του καθενός η ιδιαιτερότητα, και ίσως καλύτερα η ιδιαιτερότητα όπως διαμορφώνεται σε συγκεκριμένες συνθήκες, μια συγκεκριμένη στιγμή με συγκεκριμένους όρους.

Πρέπει, όμως, να επισημάνουμε ότι αυτή η αντίληψη δεν είναι και τόσο εύκολη, ιδιαίτερα σε μια χρονική στιγμή που η κατηγοριοποίηση επιφέρει αρικτά οφέλη. Γι' αυτό θα ήθελα να παρατηρήσω ότι έχουμε ένα νέο φαινόμενο, έχουμε κάτι που εγώ προσωπικά το ονομάζω "τα ιδεολογικά βαποράκια" και οι άνθρωποι που τα μεταφέρουν εμφανίζουν συνήθως λόγους κοινοτικούς, είναι της μόδας, αυτοί δεν ξέρω σε ποιο βαθμό διαφοροποιούνται με αυτούς τους συντελεστές / πολλαπλασιαστές της τρέλας που τους είχε περιγράψει ο Φουκό.

Λοιπόν, γι' αυτό υιοθετήσαμε αυτή την προσέγγιση, την ολιστική, αλλά με τους όρους που σας είπα. Γιατί πώς μπορεί μερικές φορές να είναι ολιστική, όταν βλέπουμε ένα σημείο του όλου; Η προσέγγιση που υιοθετήθηκε απορρέει από την άποψη ότι η επιτυχία στη σχολική φοίτηση των συγκεκριμένων παιδιών που έχουν πρόσβαση στη φοίτηση εξαρτάται από τις γενικότερες συνθήκες που επικρατούν για το σύνολο της πληθυσμιακής ομάδας. Η δε καταπολέμηση των αιτιών που οδηγούν στη σχολική αποτυχία συνδέεται με την καταπολέμηση των γενικότερων αντικειμενικών και υποκειμενικών συνθηκών αποκλεισμού που αφορούν τη συγκεκριμένη ομάδα.

Με βάση αυτά η εργασία μας δεν περιορίστηκε σε παρεμβάσεις στο σχολικό χώρο και στους οικισμούς ή καταυλισμούς όπου κατοικούν οι γονείς και οι οικογένειες των παιδιών που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην εκπαίδευση, αλλά και στην αυτοδιοίκηση, τους υγειονομικούς φορείς, φορείς πληροφόρησης και κάθε άλλο εμπλεκόμενο φορέα. Παρόλα αυτά, το κύριο

βάρος της δραστηριότητας δόθηκε στο σχολείο, το κύριο σημείο αναφοράς, μέσα στο οποίο αναδεικνύονται όλα τα θέματα παιδαγωγικού και κοινωνικού χαρακτήρα. Οι επιμέρους περιπτώσεις που εμφανίζονται και τα νέα δεδομένα που προκύπτουν είναι πολλά και ιδίως για αυτό το λόγο δεν έχει αναπτυχθεί και ίσως να μην αναπτυχθεί ένα ενιαίο μοντέλο παρέμβασης, το οποίο θα εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις και σε όλες τις φάσεις της εργασίας μας, όπως υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθούν και να υιοθετηθούν κάποια εργαλεία πιστεύω, εργαλεία εργασίας, στη βάση απαντήσεων που θα δοθούν στις ερωτήσεις που θέσαμε, όπως οι παρακάτω:

(α) Πώς θα κάνουμε τα παιδιά να αποκτήσουν τόσο στενή σχέση με το περιβάλλον του σχολείου, ώστε να μην θέλουν τα ίδια να απέχουν και να μην θέλουν να ακολουθήσουν τους γονείς στις μετακινήσεις για τις εργασίες τους, που συχνά αναφέρεται ως μια σημαντική αιτία διαρροής;

(β) Πώς θα ελέγξουμε τη συχνότητα παρακολούθησης των μαθητών με μεγαλύτερη ακρίβεια και πώς θα εξαγάγουμε πιο ακριβή συμπεράσματα;

(γ) Πώς θα συμβάλουμε πιο αποτελεσματικά στην εφαρμογή κοινοτικών παιδαγωγικών μοντέλων;

(δ) Πώς θα αναπτυχθεί μια αμφίδρομη σχέση των εκπαιδευτικών σε σχέση με το πρόγραμμα;

(ε) Πώς θα γίνουν πιο αποτελεσματικές οι παρεμβάσεις στην κοινότητα;

(στ) Πώς θα αναπτυχθεί ένας αποτελεσματικός χειρισμός μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων;

Με βάση αυτά θα ξεκινήσουμε παρουσιάζοντας σύντομα τη κατάσταση στην περιοχή μας. Άτομα του πληθυσμού αναφοράς έχουμε σε τέσσερις περιοχές. Η μεγάλη μερίδα είναι στη Νέα Σμύρνη και στον Τύρναβο, αλλά έχουμε και στα Φάρσαλα και ένα πολύ μικρό ποσοστό στην ++. Ιδιαίτερα ζούνε πλούσιοι άνθρωποι εκεί, προφανώς δεν φάνηκε να αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα στο σχολείο, άλλωστε δεν υπάρχει και ιδιαίτερος λόγος. Παρακολουθούμε το σχολείο των Τσιγγάνων, έχουμε τις επαφές, οπότε

ενημερωνόμαστε αν προκύπτουν κάποια προβλήματα, θέματα υποεξειδίκευσης. Ως τώρα η κατάσταση πάει καλά. Η παρέμβασή μας γίνεται κυρίως στις άλλες περιοχές.

Η κατάσταση, αν θέλουμε να την οριοθετήσουμε σε σχέση με τις άλλες εισηγήσεις, είναι κάπου στο μέσο. Πολλά προβλήματα είναι κυρίως οικιστικά, αλλά τα σχολικά προβλήματα που αντιμετωπίζουμε είναι λίγο διαφοροποιημένα. Δεν έχουμε πρόβλημα αν θα επιτρέψουν τα παιδιά να πάνε σχολείο, δεν τίθεται τέτοιο θέμα.

Με το δήμο Λάρισας αναπτύξαμε τις απαιτούμενες επαφές τις οποίες διατηρούμε σε καλό επίπεδο. Υπήρξε ένταση στα θέματα που αφορούσαν την καταγραφή των προβλημάτων στους χώρους που κατοικούν τα άτομα της ομάδας αναφοράς, καθώς και την ανάληψη πρωτοβουλιών για την επίλυσή τους. Επίσης, υπήρξε συνεργασία σε θέματα που αφορούν τη στήριξη της απασχόλησης ατόμων της περιοχής στο πλαίσιο υλοποίησης προγράμματος καταπολέμησης του αποκλεισμού στην αγορά εργασίας, με το πρόγραμμα ανακίνησης. Θεωρούμε ότι υπάρχουν οι δυνατότητες βελτίωσης των σχέσεων μεταξύ σχολείου, κοινότητας, συλλόγου, δημοτικού συμβουλίου και αυτοδιοίκησης, και προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να είναι και ο κύριος προσανατολισμός μας.

Να επισημάνουμε εδώ ότι όσον αφορά τις επαφές με τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, κρίνουμε ότι αυτές δεν ήταν απαραίτητες. Μόνο στην περίπτωση που ο σύλλογος έθετε κάποιο ζήτημα αναλαμβάνουμε τον απαιτούμενο διαμεσολαβητικό ρόλο, με σκοπό να θέσουμε τα πράγματα στην πραγματική τους βάση, αμβλύνοντας κάθε μορφή προκατάληψης. Αν αντίθετα ασχολούμασταν με το σύλλογο χωρίς να έχει τεθεί τέτοιο θέμα, θα νομιμοποιούσαμε εμείς οι ίδιοι ένα ανύπαρκτο ζήτημα.

Άλλες επεμβάσεις που έγιναν στο νομό μας. Υπήρξε παρέμβαση στα τοπικά μέσα ενημέρωσης σε θέματα που αφορούσαν τον τρόπο προβολής γεγονότων που σχετίζονται με την ομάδα αναφοράς, ώστε να αποτραπεί -όσο

αυτό είναι δυνατόν- η συνήθης αναπαραγωγή στερεότυπων με όλα τα επακόλουθα. Θα σας δείξω εδώ ένα άρθρο που δημοσιεύτηκε σε μια τοπική εφημερίδα, την "Ελευθερία", η οποία είναι τοπική, αλλά είναι τρίτη στην Ελλάδα σε κυκλοφορία μετά την Ελευθεροτυπία συνήθως, άνω των 30.000 φύλλων. Αυτό το άρθρο το έγραψε ο αρχισυντάκτης της εφημερίδας μετά από συνάντηση που είχαμε για το πρόγραμμα, στην οποία προσπάθησα και έπεισα τον άνθρωπο ότι σε αυτό το άρθρο δεν θα έπρεπε πουθενά να υπάρχει η αναφορά Τσιγγάνος. Πρέπει να μιλήσουμε με άλλους όρους, να μιλήσουμε για νέους, νέους μια συγκεκριμένης περιοχής. Πιστεύω ότι πετύχαμε κάτι σημαντικό. Πέτυχα να πείσω κάποιον ότι πρέπει να αλλάξει αυτή τη συνήθη τακτική "Τσιγγάνος έκανε αυτό, Αλβανός έκανε το άλλο" και εδώ ξεκινήσαμε κάτι καλό και είχε αποτελέσματα, γιατί μετά από κάποιο διάστημα, όταν είχε γίνει ένας άγριος φόνος στην περιοχή μας, σε ένα χωριό, τους Γόννους, αναφέρθηκε σε ένα άτομο και όχι σε έναν Αλβανό η συγκεκριμένη εφημερίδα που απευθύνεται σε 40.000 άτομα. Έτυχε βέβαια να είναι Δευτέρα, η μέρα που έγραφε ο συγκεκριμένος αρχισυντάκτης, ίσως αν δεν ήταν αυτός να μην είχε προβληθεί με τον ίδιο τρόπο. Αλλά πιστεύω ότι ήταν μια κατάκτηση και είναι ένα θέμα στο οποίο πρέπει να σταθούμε όλοι. Πρέπει να δούμε κάποια στιγμή και αυτό το κομμάτι. Να κάνουμε επιμορφώσεις στους δημοσιογράφους; Κάθε μέρα εισβάλλουν στα σπίτια μας. Τι να γίνει ευαισθητοποίηση, πού να πιάσει τόπο, όταν έρχεται ένας να την αναιρέσει την επόμενη στιγμή; Εγώ προσωπικά ανέλαβα μια πρωτοβουλία και θα στείλω και στο δίκτυο Ρομ μια συγκεκριμένη εισήγηση για αυτό το θέμα και ελπίζω και το δίκτυο.. Ας χρησιμοποιούμε στο εξής άλλους προσδιορισμούς, ηλικιακούς, σε σχέση με την περιοχή από την οποία είναι κάποιος, κάποιους άλλους συμβατικούς όρους, όπως για τον καθένα.

Επίσης, παρεμβάσεις που σχετίζονταν με τη συμμετοχή μας σε κάποια προγράμματα και διακρατικές ανταλλαγές, σε ένα πρόγραμμα "Λεονάρντο". Είναι σημαντικό να έχουμε επαφή με τέτοια θέματα, διότι σε πολλές

περιπτώσεις προβάλλονται ειδικά με αρκτικό ερασιτεχνισμό κάποια θέματα και αυτά τα άτομα που προβάλλουν αυτές τις απόψεις είναι και διαμορφωτές απόψεων. Πώς θα μπορέσουμε, κύριε Γιότοβε, να διαμορφώσουμε κάποια άλλη άποψη;

Επίσης, υπήρξε η ανάπτυξη άτυπου δικτύου με αρμόδιους φορείς με σκοπό την ενημέρωση και εξεύρεση λύσεων για προβλήματα που αφορούν κυρίως την κοινότητα, στήριξη πρωτοβουλιών εκπαιδευτικών, ώστε να εφαρμόσουν πρωτότυπες εκπαιδευτικές μεθόδους. Αλλά μετά από όλα αυτά υπήρξε κυρίως η εκπόνηση και διάθεση κάποιων πιλοτικών εργαλείων καταγραφής, παρακολούθησης και στήριξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, την οποία θα σας παρουσιάσει ο συνάδελφός μας, ο Ντίνος Παναγούλης.

Καλησπέρα και από μένα. Έχουμε φτιάξει κάποια έντυπα και ξεινάμε με ένα δελτίο εγγραφής τσιγγάνων μαθητών (ο τίτλος μπορεί να αλλάξει ούτως ή άλλως). Τα στοιχεία που ζητάμε είναι σχολείο, ωράριο, συνολική δύναμη μαθητών σχολείου, συνολική δύναμη τσιγγάνων μαθητών, αριθμός προπαρασκευαστικών τμημάτων, αριθμός κανονικών τμημάτων, διευθυντής και ημερομηνία. Και ζητάμε το όνομα του εγγεγραμμένου, ημερομηνία γέννησης, εγγραφής, αν παρακολουθεί κανονικά, σε ποια τάξη και σε ποιο τμήμα, σύνθεση (κανονική τάξη ή όχι), δάσκαλος, παρατηρήσεις.

Κάτι ανάλογο είναι και ένα ακόμη έντυπο, το οποίο είναι καθημερινό. Ζητάμε κάποια στοιχεία για κάθε παιδί: ημερομηνία εγγραφής και γέννησης, εάν παρακολουθεί κανονικά, αν είναι παρόν ή απόν τη συγκεκριμένη ημέρα, λόγοι απουσίας οι οποίοι προσδιορίζονται από τους δασκάλους (ασθένεια, μετακίνηση, μετακίνηση και κάρτα φοίτησης, κοινωνικός λόγος, οικογενειακός λόγος, οικονομικός λόγος, άλλος λόγος), πηγή πληροφόρησης, πώς δηλαδή ο δάσκαλος έμαθε για ποιους λόγους απουσιάζει ο μαθητής (ο ίδιος το γνωρίζει κάπως, από συμμαθητές, ο ίδιος ο μαθητής τον ενημέρωσε, οι γονείς ενημερώνουν, ο ίδιος ο συμμαθητής ενημερώνει, ο δάσκαλος το μαθαίνει, ο

κοινωνικός περίγυρος, κανείς, δεν υπάρχει δηλαδή καμία αιτιολογία) και τέλος τήρηση ωραρίου (έχουμε καθυστερημένη προσέλευση και πρόωρη αποχώρηση). Και όπως αντιλαμβάνεστε το φτιάξαμε γιατί συχνά όταν ρωτούσαμε τους δασκάλους "Γιατί λείπουν τα παιδιά σήμερα;", μας απαντούσαν "Δεν ξέρω".

Ένα άλλο έντυπο αφορά την απογραφή των δελτίων σχολείου. Ζητάμε από το σχολείο να μας σημειώσει για το νηπιαγωγείο κάθε τάξη και πόσα παιδιά, αναλυτικά στοιχεία, και σε κάθε τάξη συγκεντρωτικά αποτελέσματα, στο δημοτικό ναι ή όχι (αν υπάρχουν παιδιά), πρώτη δημοτικού, δεύτερα κτλ., τμήμα, σύνθεση τμήματος, αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών, αριθμός πραγματικά παρακολουθούντων μαθητών, αγόρια, κορίτσια και ο δάσκαλος ή δασκάλα.

Έχουμε, επίσης, και ένα παρουσιολόγιο για τους μαθητές μόνο της έκτης δημοτικού, οι οποίοι δυνάμει θα πάνε στο γυμνάσιο, όσα θα πάνε ουσιαστικά όμως και όχι τύποις στο γυμνάσιο. Έχουμε δημιουργήσει και κάποιο έντυπο για μηνιαία έκθεση του δασκάλου και ζητάμε από εκείνον να μας πει τους λόγους απουσιών των παιδιών αν υπάρχουν, αν επικοινωνεί με τους γονείς, αν υπάρχει μετακίνηση του μαθητή σε άλλη περιοχή και αν έχει την κάρτα φοίτησης, ποια είναι η πορεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας και παρατηρήσεις, προτάσεις, προβλήματα, αιτήματα, σχόλιο, οτιδήποτε άλλο μπορεί να σημειώσει ο δάσκαλος σχετικά με την πορεία των μαθητών.

Τα τυποποιημένα αυτά έντυπα που σας παρουσιάζουμε σήμερα έχουν ως σκοπό τη συστηματικότερη παρακολούθηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τη συλλογή πληροφοριών, στατιστικών και άλλων. Αυτά τα στοιχεία μπορούν να αξιοποιηθούν πιο αποτελεσματικά, καθώς και να υποστηρίξουν την όποια σύνδεση των εκπαιδευτικών, των γονιών και των μαθητών, αλλά και την ανάδειξη μεγαλύτερης υπευθυνότητας από όλες τις πλευρές. Η παραγωγή αυτών των εντύπων αποσκοπούσε στη διευκόλυνση της εργασίας των συνεργατών του Προγράμματος. Πιστεύουμε ότι αποτελούν χρήσιμα εργαλεία,

προκειμένου να γίνει εύκολη η συλλογή των στοιχείων και η κωδικοποίηση αυτών. Αιόμη, με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να ενεργοποιηθεί και η εκπαιδευτική κοινότητα και να παρακολουθείται συστηματικότερα η εκπαιδευτική πορεία των παιδιών, αλλά και να δραστηριοποιηθούν οι εκπαιδευτικοί και να προσφέρουν περισσότερες και ποιοτικότερες υπηρεσίες προς τα παιδιά. Τα έντυπα έχουν έναν περιοδικό χαρακτήρα, το έχουμε ξεκαθαρίσει, και η χρήση τους αποσκοπεί στο να διερευνηθεί για ένα χρονικό διάστημα το επίπεδο της ανταπόκρισης των εκπαιδευτικών και ο βαθμός αξιοποίησης των στοιχείων που προκύπτουν από τα έντυπα αυτά. Τα εργαλεία αυτά βρίσκονται σε αρχική φάση επεξεργασίας και ευελπιστούμε να τα βελτιώσουμε, ανταλλάσσοντας απόψεις με όλους τους συντελεστές του Προγράμματος. Δεν είναι κάτι δεδομένο, μπορούν να αλλάξουν.

Προς το παρόν τα στοιχεία που συλλέξαμε μας επιτρέπουν να διατυπώσουμε ορισμένα συμπεράσματα. Ενδεικτικά θα παρουσιάσουμε κάποιες μηνιαίες αναφορές των εκπαιδευτικών:

(α) Η πιλοτική εφαρμογή που αφορούσε ημερήσια και εβδομαδιαία αναφορά δεν εφαρμόστηκε, επειδή υπήρξε άρνηση συνεργασίας των εκπαιδευτικών. Αντίθετα, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί ανταποκρίθηκαν θετικά στη συμπλήρωση των μηνιαίων αναφορών. Η άρνηση συμπλήρωσης της ημερήσιας και εβδομαδιαίας αναφοράς αιτιολογήθηκε με τα παρακάτω επιχειρήματα.

Μας είπαν

Προβληματιζόμαστε και λέμε:

Γραφειοκρατικός φόρτος δεν μας αφήνει τα χρονικά περιθώρια για συχνή ενασχόληση.	Παρότι όντως η στενότητα χρόνου είναι πραγματικότητα σήμερα, θεωρούμε ότι σε κάποιες περιπτώσεις (διάλειμμα, κενά μεταξύ μαθημάτων) ο χρόνος θα μπορούσε να αξιοποιηθεί πιο δημιουργικά.
Δεν υπάρχει υποχρέωση για συμπλήρωση εντύπων που δεν προβλέπονται από τον κανονισμό και ήδη ασχολούνται με περισσότερα από τα προβλεπόμενα.	Η υποχρέωση δεν πρέπει να θεωρηθεί ως το στοιχείο που μας ωθεί στην ανάληψη πρωτοβουλιών, όταν ασκούμε ένα λειτουργήμα, αλλά η προσωπική διάθεση και συνεισφορά.
Η καταγραφή είναι ανώφελη και δεν βοηθά,	Πώς μπορούμε να μεταθέσουμε την ευθύνη

διότι δεν μπορεί να επηρεάσει τη δεδομένη αρνητική κατάσταση των μαθητών. Μόνο οι ίδιοι οι μαθητές και οι γονείς τους μπορούν και πρέπει να ευαισθητοποιηθούν.	στην αδιαφορία των γονιών των μαθητών, όταν αδιαφορούμε οι ίδιοι για τη συμπλήρωση των εντύπων αυτών;
--	---

Σχετικά με τους λόγους απουσίας των παιδιών, οι εκπαιδευτικοί μας έδωσαν πολλαπλές απαντήσεις. Η πλειοψηφία αυτών πιστεύει ότι τα παιδιά απουσιάζουν από το σχολείο ή διακόπτουν, επειδή ακολουθούν τους γονείς τους κατά τη μετακίνηση για αναζήτηση εργασίας (πλανόδιο εμπόριο ή άλλες εργασίες). Κάποιοι πιστεύουν ότι οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης λειτουργούν ανασταλτικά ως προς τη διδακτική επίδοση των παιδιών, επειδή εξαιτίας των συνθηκών αυτών: α) προκαλούνται ασθένειες και β) δυσχεραίνεται περισσότερο η ίαση των ασθενειών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να απουσιάζουν τα παιδιά για μεγάλο χρονικό διάστημα. Επίσης, διατυπώνονται απόψεις που αποδίδουν την απουσία από το σχολείο στη "νοοτροπία των Τσιγγάνων". Σε συζητήσεις μας για το πώς εννοούν αυτή την νοοτροπία, επαναλαμβάνουν την άποψη που θέλει τους Τσιγγάνους να αδιαφορούν λόγω της φύσης, της παράδοσης, των αξιών, για το σχολείο. Ακόμη πιστεύουν ότι οι γονείς δεν ενδιαφέρονται να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο και αδιαφορούν για το αν θα μορφωθούν. Για τα κορίτσια διατυπώνεται η άποψη ότι "πολιτισμικές συνθήκες τα αναγκάζουν να διακόψουν μετά από μια ορισμένη ηλικία ή με αφορμή κάποιο κοινωνικό γεγονός (γάμος, αρραβώνας κτ.λ)". Θεωρείται, επίσης, ότι πολλά από τα παιδιά διακόπτουν το σχολείο γιατί δεν συμφωνεί η ηλικιακή με τη σχολική ηλικία των ίδιων και των συμμαθητών τους. Τέλος, επικρατεί η αντίληψη ότι η χρήση της τσιγγάνικης γλώσσας στο περιβάλλον τους και η μη επαρκής γνώση της ελληνικής και η σχολική φοβία δημιουργούν προβλήματα στην εκπαιδευτική διαδικασία, που τελικά αναγκάζει τα παιδιά να σταματήσουν.

Σχολιάζοντας τις παραπάνω απόψεις, γίνεται αντιληπτό ότι σε πολλές από τις αιτίες εμπλέκονται και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί. Για παράδειγμα, μιλούν για νοοτροπία Τσιγγάνων. Πώς είναι δυνατόν να παραχθεί και να προαχθεί εκπαιδευτικό έργο και εκπαιδευτική διαδικασία με τέτοιου είδους

στερεοτυπικές συμπεριφορές, που ουσιαστικά καταργούν τον όποιο παιδαγωγικό χαρακτήρα του σχολείου. Πώς είναι δυνατόν να μιλάμε για σχολική φοβία μόνο για παιδιά τσιγγάνικης καταγωγής, όταν ο καθένας μας μπορεί να ανακαλέσει στη μνήμη του πιθανές προσωπικές εμπειρίες από σχολικές φοβίες, ιδιαίτερα στα πρώτα βήματα του σχολείου; Άλλωστε, δεν είναι και ευθύνη των εκπαιδευτικών να δημιουργείται ένα περιβάλλον σχολικό κατάλληλο και προσιτό στα παιδιά και να συνεισφέρουν στις επιπτώσεις των φοβιών αυτών, αν υπάρχουν; Πιστεύουμε ότι οι απαντήσεις αυτές των εκπαιδευτικών μπορεί να μην πηγάζουν καν από γεγονότα που αντιλήφθηκαν, αλλά από τη γενικότερη στερεοτυπική και προκατειλημμένη πληροφόρηση και αντίληψη που έχουν για τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Σχετικά με τη επικοινωνία με τους γονείς, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δηλώνει ότι δεν υπάρχει επικοινωνία με τους γονείς παρά μόνο σε κάποιες περιπτώσεις της εγγραφής ή της πρώτης μέρας στο σχολείο, καθώς και σε περιπτώσεις ασθενειών. Τέσσερις μόνο εκπαιδευτικοί έχουν επικοινωνία με τους γονείς, καθώς έρχονται οι ίδιοι οι γονείς συχνά στο σχολείο. Τέλος, τρεις εκπαιδευτικοί ήρθαν σε επαφή με τους γονείς εκτός σχολείου (λαϊκή, σπίτι). Αυτό πραγματοποιήθηκε με προσωπική πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών. Παρατηρούμε ότι υπάρχει χάσμα επικοινωνίας του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος με το οικογενειακό. Το παράδοξο είναι -και αυτό μας κάνει να προβληματιστούμε- ότι οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών είναι κατηγορηματικές και σχεδόν αφήνουν την ευθύνη της επικοινωνίας στους γονείς και στην "αδιαφορία" για τη σχολική πορεία των παιδιών τους. Στις συζητήσεις μας με εκπαιδευτικούς και στο ερώτημα που τους θέσαμε γιατί δεν έκαναν οι ίδιοι μια προσπάθεια να αναζητήσουν τους γονείς, λάβαμε την απάντηση: "Δεν είναι δική μας δουλειά, δικιά μας υποχρέωση".

Για τη μετακίνηση με κάρτα φοίτησης, σημαντικό μέρος των εκπαιδευτικών δηλώνει ότι δεν υπήρξε μετακίνηση μαθητών. Υπήρξε μετακίνηση μαθητών, αλλά από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών δεν

προκύπτει αν έκαναν χρήση της κάρτας φοίτησης ή όχι. Μετακινήσεις και χρήση της κάρτας φοίτησης υπήρξε σε μαθητές τεσσάρων εκπαιδευτικών, ενώ υπήρξαν και μαθητές οι οποίοι αν και μετακινήθηκαν δεν έγινε χρήση της κάρτας. Μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών δεν απάντησε, χωρίς να γνωρίζουμε πώς να ερμηνεύσουμε την έλλειψη απαντήσεων. Θέλουμε να συμπεράνουμε ότι υπάρχει έλλειμμα πληροφόρησης σχετικά με την ύπαρξη και τη δυνατότητα χρήσης της κάρτας φοίτησης. Αυτό τουλάχιστον διαφαίνεται από τις ενημερώσεις που κάνουμε στους χώρους κατοικίας και στους χώρους άφιξης του πληθυσμού αναφοράς. Μήπως αυτό οφείλεται στις πρόσθετες γραφειοκρατικές ασχολίες των εκπαιδευτικών; Οι ίδιοι τουλάχιστον το αρνούνται, απαντώντας ότι οι ίδιοι οι μαθητές δεν ενημερώνουν για την αναχώρησή τους. Επίσης, μπορούμε να προβληματιστούμε για το μηχανισμό της κάρτας όταν δεν έχουμε μηχανισμό παρακολούθησης για την πραγματική της χρήση.

Στην τελευταία διαφάνεια βλέπουμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών για τα προβλήματα και τις προτάσεις που έχουν για να βελτιωθεί η κατάσταση. Από την άλλη πλευρά, μας έχουν θέσει ως προβλήματα οι εκπαιδευτικοί: την ελλιπή φοίτηση των παιδιών, την ανυπακοή τους, τη μη συμμόρφωση σε σχολικούς κανόνες, τη μη προσαρμογή στους κανόνες, τη μη κατοχή κοινωνικής γλώσσας, υγιεινής, καθαριότητας (δεν θεωρούν ότι τα παιδιά είναι βρώμικα ή όχι, απλά τα θεωρούν σχεδόν ως γενεσιουργές αιτίες και φορείς ιών στα υπόλοιπα παιδιά), τη διαφωνία ηλικιακής και σχολικής ηλικίας, το φύλο, την εσωστρέφεια (φυσικό είναι, όταν ένα παιδί βρίσκεται στο τελευταίο θρανίο, στο παράθυρο δίπλα, και τα υπόλοιπα παιδιά δέκα μέτρα μακριά, να δείξει κάποια εσωστρέφεια), την έλλειψη βοήθειας από το σπίτι, τον περιορισμένο χρόνο του δασκάλου κοκ.

Ποιες είναι οι προτάσεις τους: να υπάρξουν ειδικά βιβλία, ειδικό εκπαιδευτικό υλικό, αντιμετώπιση των προβλημάτων από την πολιτεία, ομοιογενές σχολικό περιβάλλον, εκπαίδευση προσχολικής ηλικίας, αξιολόγηση

νοημοσύνης των παιδιών, φοίτηση στο νηπιαγωγείο, να παραχθούν βιβλία με συνήθειές τους, ειδικές τάξεις υποδοχής, δάσκαλος για παιδιά με ελλιπή φοίτηση, οικονομική ενίσχυση στα σχολεία, ενημέρωση των γονέων από την πολιτεία, ενημέρωση των γονέων από το σχολείο (οι εκπαιδευτικοί, που είναι οι άμεσα εμπλεκόμενοι με το σχολείο, ζητούν από εμάς που είμαστε να έμμεσοι, να μεσολαβήσουμε κάπου αλλού να ενημερωθούν οι γονείς από το σχολείο, από τους ίδιους δηλαδή), συμμετοχή των παιδιών στις δραστηριότητες, ενθάρρυνση χειροτεχνίας, ζωγραφικής, νηπιαγωγείο παιδιών τσιγγάνικης καταγωγής, δημιουργία εργαστηρίων, αθλητικές δραστηριότητες, μείωση μαθητών ανά τμήμα, επιδόματα σε εκπαιδευτικούς που θα διδάξουν σε Τσιγγάνους (ελπίζω όχι ανθυγιεινά και βαρέα), υποδομές μέσα στους οικισμούς και τα σχολεία. Αυτά από μένα.

Και να δούμε και κάποια άλλα θέματα, προσπαθώντας σιγά-σιγά να δομήσουμε έναν επίλογο. Θα ήθελα να σταθώ σε κάποια πράγματα που ειπώθηκαν προηγουμένως σχετικά με τα λυόμενα, για τα οποία μας μίλησε ο κος Ράντης. Δεν σιέφτηκαν ότι θα μπορούσαν να αρχίζουν να χτίζουν το ολυμπιακό χωριό που θα στοιχίσει τόσα, και τα άλλα να τα κάνουν κατοικίες; Δεν πέρασε από το μυαλό τους αυτό; Πώς θα μπορούσε να περάσει;

Επιλέξαμε να κάνουμε μία εισήγηση που ξέφευγε από τις αναφορές περιστατικών. Δεν ξέρουμε αν έπρεπε να το κάνουμε αυτό, αλλά αυτό αποφασίσαμε και αυτό κάναμε. Υπάρχουν όμως πολλά προβλήματα, πολλά και έντονα, έχουμε πολλές ανάγκες. Υπάρχει η αναγκαιότητα της ενημέρωσης για την άρση των προκαταλήψεων και πρέπει να συνεχίσουμε προς αυτή την κατεύθυνση. Θέλει πολλή δουλειά, αγώνα μεγάλο. Πρέπει να γίνουν καθημερινά προσπάθειες, μήπως μπορέσουμε να καταστήσουμε τους εκπαιδευτικούς πολλαπλασιαστές. Δεν είναι εύκολο.

Πριν περάσουμε στις προτάσεις, έχουμε ανάγκη από πολλά πράγματα. Διαπιστώσαμε το εξής, όταν θελήσαμε να δώσουμε τα βιβλία. Είπαμε να το

κάνουμε με ένα συγκεκριμένο τρόπο. Και τώρα τι γίνεται; Κάναμε επιστολές με την έγκριση του επιστημονικού υπευθύνου, τις απευθύναμε μία επιστολή ενημερωτική προς τους εκπαιδευτικούς, τους ίδιους, να τους πούμε ποια είναι αυτά τα βιβλία, και στήσαμε ένα σύστημα να τα δώσουμε στα παιδιά τα βιβλία, ομαδικά, ώστε να αναλάβουμε από κοινού την ευθύνη, να τα πάρουν μαζί τους με την υποχρέωση να τα επιστρέφουν κάποια στιγμή, ώστε να επωφεληθεί και άλλος μαθητής από αυτό το υλικό. Με επιστολή προς τους γονείς των παιδιών, ώστε να αντιληφθούν ότι εδώ υπάρχει κάτι και να μπορούν να ελέγξουν μετά, τι έγινε, αυτή η ομάδα πώς λειτουργήσε. Και επίσης, καλό θα ήταν να έχουμε και τους ίδιους τους συγγραφείς των βιβλίων, να έρθουν και να κάνουν παρουσιάσεις μαζί με τους συνεργάτες. Πιστεύουμε τελικά να τα καταφέρουμε.

Αυτό που άμεσα πρέπει να γίνει είναι μια ευαισθητοποίηση με το ευρώ. Έχουμε συζητήσει με τον επιστημονικό υπεύθυνο αυτό το θέμα. Επειδή υπάρχουν ειδικές χρηματοδοτήσεις για πληθυσμούς όπου υπάρχουν κάποιες αντικειμενικές δυσκολίες, υπάρχουν κάποιες χρηματοδοτήσεις και θα μπορούσε να γίνει ταυτόχρονα και μία ενημέρωση, μια παράλληλη ευαισθητοποίηση για το θέμα σχολείο. Θα μπορούσε να γίνει το φθινόπωρο, προετοιμάζοντας ταυτόχρονα και τις τάξεις κτλ. και πιστεύω ότι θα μπορούσε να αποδώσει, γιατί εκεί θα γινόταν ακόμη πιο κατανοητή η αναγκαιότητα του σχολείου από όλους.

Θα μπορούσαμε, επίσης, να κάνουμε παρεμβάσεις σε χώρους στάθμευσης. Εμείς ξεκινήσαμε εκεί να κάνουμε ενημέρωση, επειδή υπάρχουν συγκεκριμένοι χώροι που σταθμεύουν. Και επιμένουμε πολύ στο θέμα της κάρτας φοίτησης. Και πρέπει να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός που να παρακολουθεί αυτή τη διαδικασία, γιατί δεν ξέρουμε σε ποιο βαθμό λειτουργεί και πώς λειτουργεί. Πιστεύουμε ότι πρέπει να συνδεθεί το πρόγραμμα με τις εξωτερικές συνοδευτικές υπηρεσίες που θα υλοποιηθούν κατά τη διάρκεια του Γ' Κ.Π.Σ. Να γίνει για κωδικοποίηση της νομοθεσίας που έχει αρχίσει ήδη από τη συνάδελφό μας της Θήβας. Να υπάρχει δυνατότητα να αξιοποιούνται

εκπαιδευτικοί που έχουν πραγματικά το μεράκι. Να ενεργοποιηθούν τάξεις ενισχυτικής διδασκαλίας, αλλά το κυριότερο από όλα, πιστεύουμε ότι είναι η εκπόνηση ενός τυποποιημένου πλαισίου δράσης. Δηλαδή, να έχουμε έναν μπούσουλα ενδεικτικό που να περιλαμβάνει όλα τα στάδια: πώς θα κάνουμε την παρέμβαση για τις εγγραφές, με ποιο συγκεκριμένο τρόπο, πώς κάνουμε τις παρεμβάσεις τις υγειονομικές κτλ. με μία λογική βήμα-βήμα. Αυτό θα μας βοηθούσε όλους. Αυτό θα έπρεπε να έχει μια ειδική τυποποίηση παιδαγωγικού χαρακτήρα. Αλλά να καλύπτει όλα τα θέματα. Ουσιαστικά τι θα μπορούσε να γίνει με αυτό; Θα μπορούσαμε να πάμε στη λογική του ενιαίου σχολείου που βάζει τους φορείς να συνδεθούν μεταξύ τους, τους ενεργοποιεί για μία φορά και μετά όταν υπάρχει η μεθοδολογία, τους ενημερώνει ότι έτσι πρέπει να γίνει. Ιδρύσαμε τη σχολή γονέων. Καταπληκτική ιδέα. Τι να την κάνεις, όμως, αν έχει ημερομηνία λήξης; Το θέμα είναι πώς να τη συνδέσεις με έναν φορέα που παρέχει σταθερά μια κοινωνική υπηρεσία. Πρέπει να σταθούμε σε αυτό. Γιατί αν μείνουμε στη λογική του κατακερματισμένου, του προσωρινού με ημερομηνία λήξης, δεν θα καταφέρουμε τίποτα. Αν συνδέσουμε τα κατακερματισμένα πράγματα με τους φορείς που έχουν υποχρέωση να παράγουν αυτές τις πληροφορίες, έχουν σταθερές δομές. Δεν μπορούμε να κάνουμε -ας το κατανοήσουμε όλοι- κοινωνική πολιτική με κοινοτικούς πόρους. Ευχαριστούμε.